Uudenmaan liitto

Lausunto

22.10.2026 343/07.00.04.00.00/2026

Asia: VN/25638/2023

Lausuntopyyntö sähkölinjoista maanomistajille maksettavia korvauksia koskevasta selvityksestä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleisarvio selvityksestä ja asian yhteiskunnallisesta merkityksestä

Uudenmaan liitto pitää professori Martti Häkkäsen laatimaa selvitystä erittäin laadukkaana, perusteellisena ja tervetulleena. Aiheen perusteellinen ja riippumaton selvittäminen on välttämätöntä, sillä sähkölinjojen korvaustasot ovat herättäneet voimakasta yhteiskunnallista ja alueellista keskustelua jo pitkään.

Selvitys onnistuu erinomaisesti erottelemaan toisistaan lunastusoikeuden perinteisen menetysperiaatteen (omistajan menetyksen korvaaminen) ja hyötyperiaatteen (hankkeen synnyttämän arvon jakaminen) sekä näiden valtiosääntöoikeudelliset reunaehdot. Kansainvälinen vertailu antaa selkeän ja realistisen kuvan eri sääntelyvaihtoehtojen toimivuudesta ja haasteista.

Puhtaan siirtymän investointien toteutuminen vaatii mittavaa sähkönsiirtoinfrastruktuurin laajentamista. Tämä on hidasta ja vaikeaa ilman hankkeiden sosiaalista ja paikallista hyväksyttävyyttä. Nykyinen korvaustaso koetaan maata luovuttavien maanomistajien keskuudessa riittämättömäksi, mikä johtaa valituskierteisiin, maankäytön suunnittelun hidastumiseen ja vastakkainasetteluun. Korvauskäytäntöjen kehittäminen hyödyn huomioivaan suuntaan on keskeinen edellytys vihreän siirtymän investointien sujuvalle etenemiselle.

Kanta selvityksen keskeisiin johtopäätöksiin

Jaamme selvityksen johtopäätöksen siitä, että perustuslain 15.2 §:n täyden korvauksen vaatimus asettaa korvaukselle vain vähimmäistason. Perustuslaki ei estä säätämästä täyden korvauksen ylittävästä lisäkompensaatiosta, vaan kysymys on lainsäätäjän harkintavallasta.

Pidämme selvityksen tavoin selvänä, että verkkoyhtiön kirjanpidolliseen liiketulokseen tai yksittäisen sähköjohdon laskennalliseen tuottoon sidottua voitonjakomallia ei tule ottaa käyttöön. Sähköverkkotoiminta on monopoliasemassa olevaa säänneltyä toimintaa, jossa todellisen yrityshyödyn kohdentaminen tietylle johto-osuudelle on käytännössä mahdotonta. Teoreettinen

voitonjakomalli johtaisi monimutkaisiin näyttökysymyksiin ja lunastustoimitusten lamaantumiseen, kuten Ruotsin kokemukset osoittavat.

Kannatamme selvityksen suositusta, jonka mukaan mahdollinen hyödynjako tulee toteuttaa menetysperusteisesta lunastuskorvauksesta erillisenä, kaavamaisena infrastruktuurin sijoittamiskorvauksena eli ns. Australian mallina tai sitä mukaillen.

Näkökohdat korvausjärjestelmän kehittämiseen ja rajaamiseen

Jotta järjestelmästä muodostuu toimiva, oikeudenmukainen ja sähkömarkkinoiden toimintaedellytykset turvaava, Uudenmaan liitto korostaa seuraavia näkökohtia:

A. Pysyvä maankäytön rasite perustelee erillisen sijoittamiskorvauksen

Sähkölinja-alue ei ole kiinteistölle vain tilapäinen haitta, vaan sille perustetaan pysyvä käyttöoikeus, joka asettaa selkeitä maankäyttörajoituksia. Maanomistaja antaa omaisuutensa pitkäaikaisesti yhteiskunnallisesti kriittisen ja tuottavan liiketoiminnan alustaksi. Tätä panosta ei voida kuitata pelkällä maapohjan alhaisella markkina-arvolla, vaan sen rinnalle tarvitaan infran sijoittamiseen perustuva erillinen korvaus.

B. Soveltamisalan rajaaminen suurjännitteisiin siirtohankkeisiin

Korvausjärjestelmän kehittämisessä on tärkeää tehdä ero eri verkkotasojen välillä. Uusi hyöty- ja sijoittamiskorvaus tulee rajata koskemaan kantaverkkoa, vähintään 110 kilovoltin sähkölinjoja (hankeluvanvaraiset suurjännitelinjat) sekä teollisuuden ja energiantuotannon erillisiä liityntäjohtoja. Näissä hankkeissa kyse on tyypillisesti suuren mittaluokan siirtoyhteyksistä ja kaupallisen toiminnan mahdollistamisesta. Paikallista jakeluverkkoa (0,4–20 kV) ei ole tarkoituksenmukaista sisällyttää uuden järjestelmän piiriin. Pien- ja keskijänniteverkko palvelee suoraan alueen omaa sähköhuoltoa, ja sen maanhankinta perustuu jo nykyisin pääosin toimiviin vapaaehtoisiin sopimuksiin. Raskas lisäkorvausjärjestelmä jakeluverkossa lisäisi hallinnollista taakkaa ja loisi painetta paikallisten sähkönsiirtohintojen nousulle.

C. Korvauksen kaavamaisuus ja kohdentuminen

Korvauksen tulee kohdistua selkeästi niille maanomistajille, joiden kiinteistölle johtoalue ja pylväät tosiasiallisesti sijoitetaan. Laajemmalle alueelle suunnatut sähkölaskualennukset tai vastaavat mallit olisivat vaikeasti sovitettavissa yhteen sähkömarkkinalain syrjimättömyysperiaatteen kanssa, eivätkä ne korjaisi suoraan maataan luovuttavan omistajan kokemaa epäsuhtaa. Korvauksen tulee olla kaavamainen ja perustua esimerkiksi johtokilometreihin tai -metreihin, irrotettuna taustalla olevan maapohjan arvosta tai yrityksen liiketuloksesta. Jaksottamalla korvaus vuotuiseksi maksuksi useiden vuosien ajalle Australian esimerkin mukaisesti luodaan maanomistajalle vakaata, vuokranluonteista tuloa ilman lunastusjärjestelmän hallitsematonta monimutkaistumista.

D. Kustannusten huomioiminen Energiaviraston valvontamallissa

Jotta verkkoyhtiöiden investointikyky ja toimintaedellytykset eivät vaarannu, lakisääteisen sijoittamiskorvauksen kustannukset tulee huomioida Energiaviraston sääntelymallissa verkkotoiminnan hyväksyttävinä kustannuksina. Tämä takaa verkkotoiminnalle ennakoitavuuden ja siirtää maltillisen kustannuksen hallitusti osaksi sähköverkon kokonaiskehystä.

Suositukset lainsäädännön jatkovalmistelulle

Uudenmaan liitto esittää jatkovalmistelun pohjaksi seuraavia toimenpiteitä:

Valmistellaan säännökset erillisestä, johtopituuteen perustuvasta ja vuotuiseksi jaksotettavasta sähköinfrastruktuurin sijoittamiskorvauksesta, joka koskee kantaverkkoa, vähintään 110 kV:n voimajohtoja ja suuria liityntäjohtoja.

Pidetään perustuslain ja lunastuslain mukainen menetysperusteinen lunastuskorvaus ennallaan, jotta yleisen lunastusoikeuden ydin ei pirstaloidu, ja säädetään uudesta kompensaatiosta erillisenä järjestelmänä.

Koska suuri osa voimajohdoista sijoittuu metsätalousalueille, selvityksen ulkopuolelle rajattu metsämaan arvonmäärityskäytäntöjen kehittäminen on saatettava mahdollisimman nopeasti päätökseen erillisessä hankkeessa.

Yhteenveto

Selvitys tarjoaa erinomaisen ja tasapainoisen pohjan lainsäädännön kehittämiselle. Korvausjärjestelmän uudistaminen kaavamaisen sijoittamiskorvauksen suuntaan on välttämätön toimenpide, sillä se turvaa maataan luovuttavien kansalaisten oikeudenmukaisen kohtelun, parantaa sähköverkkohankkeiden sosiaalista hyväksyttävyyttä ja luo osaltaan ennakoitavan perustan Suomen vihreän siirtymän ja teollisuuden investointien onnistumiselle.

Vartiainen Petra
Uudenmaan liitto - aluesuunnittelujohtaja Siivola Mari